

UgricSlam! *2010*

Toimittanut Jouni Tossavainen

ntamo

UgricSlam!2010

© runoilijat ja kääntäjät 2010

ISBN 978-952-215-140-7

Taitto Make Copies

Valmistaja BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ntamo

2010

www.ntamo.net

Jouni Tossavainen (toim.)

UgricSlam!2010

Suomalais-ugrilaisen Runopuulaakin 2010 runoilijat

ntamo

The volume contains poetry by the thirteen participants to the Finno-Ugric Poetry Slam competition arranged in connection with the XI Finno-Ugric Literary Congress, August 2010, in Oulu, Finland – representing nine different languages from Saame to Estonian, Hungarian, Moksha, and Udmurtian. Most poems are accompanied with translation to one or more second language, English and Russian included.

JOHDANTO

Työmies Marc Smith aloitti Poetry Slamit chicagolaisella jazzklubilla vuonna 1986. Parissakymmenessä vuodessa lavarunokisat levisivät niin, että tänään voit slammata vaikka Kathmandussa, Pariisissa tai Pietarissa. Suomeen slamit tulivat vuonna 2000, ja runoilija Heli Laaksonen suomensi ne Runopuulaakiksi.

Runopuulaakissa yritetään runouden, runoilijan ja yleisön vuoropuhelua mahdollisimman yksinkertaisilla konsteilla. Puulaakissa on vain kolme perussääntöä: runoilija esittää omia runoja, aikaa on kolme minuuttia ja pisteet antaa yleisön joukosta valittu raati.

Runopuulaakista juonnetun Ugripuulaakin lähtölaukaus runoiltiin Helsingissä M. A. Castrénin seuran Sukukansapäivillä lokakuussa 2009. Tässä ensimmäisessä Finno-Ugric Poetry Slamissa oli mukana kaksi runoilijaa Suomesta (Heli Laaksonen ja Ville Hytönen), Virosta (Jan Kaus ja Jürgen Rooste) ja Unkarista (Tamás Kettös ja Endre Szkárosi). Viimeisellä kolmannella kierroksella runoivat vastakkain Hytönen ja Rooste, ja voitto meni Tallinnaan.

Oulun vuoden 2010 Ugripuulaakiin haettiin ainakin yhtä runoilijaa jokaisesta uralilaista kieltä puhuvasta kansasta. Oulun puulaakissa ja tässä antologiassa on mukana yhdeksän kieltä ja 13 runoilijaa, joten tavoitteeseen jäi matkaa. Yhteistyötä on siis jatkettava niin, että kaikenlaiset esteet ja ennakkoluulot tällaisen vuoropuhelun kannalta kaatuvat – eivätkä vain teoriassa, vaan myös runoilun käytännössä.

UgricSlamin ensimmäiset runot saapuivat Unkarista (Laura Iancu, László L. Simon ja Istvan Turczi). Kiitos kääntäjien Maya J. Lo Bellon, Eliisa Pitkäsalon ja Anna Tarvaisen runot olivat heti valmiina suomeksi sekä englanniksi, aivan kuten Castrénin seuran toiminnanjohtajan Marja Lappalaisen lähettämässä kutsuissa oli pyydetty.

Toinen ja kolmaskin kiitos kuuluu Lappalaisen lisäksi Komi-asiatuntija Paula Kokkoselle, jonka ansiosta esimerkiksi tekijänoikeudet ovat kunnossa Raija Bartensin Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirjaan suomentamien Nina Obrezkovan runojen suhteen.

Niin Paulan, Ninan kuin Raja Orlovan tapasin ensimmäisen kerran Syktyvkarissa vuonna 1997. Rajan suomentaja Jack Rueter taas tuli tutuksi mordvalaisessa saunassa vuonna 2000, ja ”Amerikan Jaskaa” on onniteltava monista muistakin tämän antologian käännöksistä.

Saamen edustajaa Niillas Holmbergia tapaan vasta Oulun XI Suomalais-ugrilaisessa kirjallisuuskongressissa, jonka ensimmäisenä päivänä 25.8. Ugripuulaaki runoillaan, mutta poikani kanssa tavasimme Holmbergin runoja niin, että Alekski sai käännettyä ne englanniksi. Lavarunouden hallitsevan mestarin Ilkka Markkulan poika Sampsa taas käänsi Ilkan runot.

Kirjailija Bengt Pohjasta onnistuivat haastattelemaan Savon Sanomiin Ylitorniossa maaliskuussa 1989. Hänen meänkieliset runonsa sujahtivat sähköpostiin samana päivänä, kun otin yhteyttä. Yhtä nopeasti ilmestyi kaksi runoa englanniksi, ja loput käänsi Jack Rueter, kuten myös marilaisten Zoja Glushkovan ja Svetlana Arhipovan säkeet. Arhipovan suomentamisessa tarvittiin myös Lilja ja Roman Bouialon sekä Heidi Lumpeen apua.

Muistaakseni näin ensikerran runoilija ja kääntäjä Nadi Mushin kesäkot Petroskoissa 2006 AFUL:n eli Suomalais-ugrialaisten kirjallisuuksien hallituksen kokouksessa. Kun Nadin tekstit eivät koskaan saapuneet Suomeen, Udmurtian edustus jää Vasili Vanjushevinkin harteille. Viime hetkellä mukaan saatiin myös virolainen runoilija, kun tavoitin Kristiina Ehinin Facebookin kautta.

Suomea edustavat itseoikeutetusti hallitseva runomestari Ilkka Markkula Siilinjärveltä ja Heli Laaksonen, joka runoili slammestareiden mestariksi siihen astisten voittajien kohdatessa Kuopiossa syyskuussa 2008.

Toimittaja Olavi Rytkösen kanssa olen Runokukko-duo, joka on ollut tuottamassa kaikkia tähän astisia lavarunouden mestaruuskisoja Suomessa. Huomenna juonnamme Oulussa Olavin ja kääntäjä Jukka Mallisen kanssa Ugripuulaakin, jonka tunnelmat ja tulokset löydät blogista Poetry Slam (www.runokukko.blogspot.com).

Kun toimitin runoilija ja kustantaja Leevi Lehdon kanssa edellistä antologiaa Slam! 2009, johon koottiin lähes kaikki SM-karsinnoissa esitetyt runot, työ valmistui päivää ennen Kotkassa runoiltua loppukilpailua. Niin se käy myös tänä päivänä, ja huomenna Ugripuulaakin yleisö ja tuomarit voivat verrata runoilijoiden alkuperäisesitystä yrityksiimme ymmärtää niitä toisella kielellä.

Kuopiossa 24.8.2010
Jouni Tossavainen

SISÄLTÖ

Bengt Pohjanen, meän kieli	9
Heli Laaksonen, suomi	20
Ilkka Markkula, suomi	25
Istvan Turczi, unkari	30
Kristiina Ehin, viro	35
Laura Iancu, unkari	47
László L. Simon, unkari	52
Niillas Holmberg, saami	71
Nina Obrezkova, komi	88
Raja Orlova, mokša	108
Svetlana Arhipova (Grigorjeva), mari	126
Vasili Vanjushev, udmurtti	136
Zoja Glushkova (Dudina), mari	153

Bengt Pohjanen, meän kieli

Minun kieli oon minun mailma

Minun kieli oon minun mailma,
arki ja pyhä,
minun kieli oon meänkieli.

Ko mie sitä puhun,
tikapuut nouseva kohti
kieleni viholisten mustaa taivasta.

Ko sillä laulan,
seinäkellot seisahtavva
ummikoitten juhlasalissa.

Ko mie sillä kirjotan
lumisten mettien oksilta
putoavva lumet.

Ja ko sanon,
maaherra tärisee,
ko mannaan
piispaki ristii kätensä.

Ko mie vannon,
tuomari painaa päätä alle.

Ko mie noijun
veret seisova
ko Punasen Meren muurit.

Joka kieltää minun kielen,
kieltää minun mailman,
joka kieltää minun mailman,
kieltää minut,
joka nauraa minun kieltää,
se nauraa minun elämää,
joka pilkkaa minun kieltä,
polkee pyhät traasumatot.

Joka toivoo minun kielen kuolemaa,
toivoo mulle noutajat.

Pienten kielten viholiset
oon kirjotetut
kaikile ilmansuunile.

Minun kieleni valittaa:
miksi tet kattotta ohi
vaikka rannat oon kirkhaat?

Kattokaa minua silhmiin,
tet aurinkonhäikäsemät!

My language is my world

My language is my world,
weekdays and weekends,
my language is Meänkieli.

When I speak it,
a ladder is raised up toward
the black sky of its enemies.

When I sing in it,
the wall clocks come to a stop
in the gala halls of the monolinguals.

When I write in it,
snow falls
from the branches in snowy forests.

And when I speak,
the governor trembles,
when I curse,
even the bishop crosses his arms.

When I take an oath,
the judge lowers his head.

When I cast a spell,

Bengt Pohjanen
meänkieli Heli
Laaksonen suomi
Iikka Markkula
suomi Istvan
Turczi unkar
Kristiina Ehin
Viro Lauri
Lancu unkar
Laszlo L. Simon
unkari Niilla
Holmb. Berg
saami Nina
Obrezkova komi
Rajasa Orlova
moks. Svetlana
A. Gri. v. a
(Gri. va)
mari isili
Van 9 789522 151407 > ev.
udmurtti zoj
G. Lushko v. a
(Dudina) mari